

سال دهم/ بهار ۱۴۰۰

بررسی نگرش مدیران و معلمان مدارس در خصوص جایگاه

موزه به عنوان یک رسانه آموزشی و فرهنگی در

آموزش و پرورش: مطالعه موردی مدارس ابتدایی شهر شیراز

• امید مهنی^۱

• عبدالله پارسا^۲

• سارا حسینی^۳

DOR: 20.1001.1.38552322.1400.10.38.3.2

چکیده

پژوهش حاضر باهدف بررسی نگرش مدیران و معلمان مدارس در خصوص جایگاه موزه به عنوان یک رسانه آموزشی و فرهنگی در آموزش و پرورش انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه مدیران و معلمان دبستان‌های دولتی شهر شیراز بود. برای انتخاب نمونه آماری از روش سرشماری استفاده و مدیران و معلمان ۱۰ مدرسه که دانش‌آموزان آن‌ها به صورت مرتب از موزه‌ها بازدید داشته یا نداشته بودند به عنوان نمونه آماری انتخاب شد. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. نتایج نشان داد میزان ارزش آموزشی و فرهنگی موزه‌ها از دید مدیران و معلمان دبستان‌های شهر شیراز بالاتر از سطح متوسط است. نتایج دیگر نشان داد بین دیدگاه مدیران و معلمان مدرسی که از موزه‌ها بازدید داشته‌اند و مدیران مدرسی که از موزه‌ها بازدید نداشته‌اند، در مورد ارزش آموزشی و فرهنگی موزه‌ها تفاوت معناداری وجود ندارد. نتایج نشان داد بین دیدگاه مدیران و معلمان مدرسی که به موزه‌ها مراجعه کرده‌اند و مدیران و معلمان مدرسی که به موزه‌ها مراجعه نکرده‌اند، درباره عوامل درونی مؤثر بر بازدید از موزه‌ها تفاوت معناداری وجود دارد، اما بین دیدگاه مدیران و معلمان درباره عوامل برون‌سازمانی مؤثر بر بازدید از موزه‌ها تفاوت معناداری وجود ندارد.

واژگان کلیدی: موزه، مدرسه، رسانه آموزشی، دانش‌آموزان، آموزش و پرورش ابتدایی.

۱ دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

O.Mehni@hotmail.com

۲ دانشیار دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران؛ abdparisa@gmail.com

۳ کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران؛ s.hosayni@yahoo.com

مقدمه

آموزش و پرورش همچون سایر پدیده‌های اجتماعی کارکردهای مختلفی همچون انتقال فرهنگ، جامعه‌پذیری، گزینش و تخصیص، نظارت اجتماعی، پرورش و رشد شخصی، پرورش سیاسی و تربیت نیروی انسانی ماهر دارد (علاقه بند، ۱۳۹۴: ۳۵). در راستای دستیابی به اهداف فوق، هر سیستم آموزشی اقدام به ارائه آموزش‌های گوناگون کرده و همچنین تلاش می‌کند تا به دانش‌آموزان فرصتی برای یادگیری مادام‌العمر و مشارکت معنی‌دار در جامعه به‌عنوان شهروندان مولد بدهد (Wambugu and et al, ۲۰۱۹). درباره آنچه توسط مدارس به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شود باید گفت مدرسه نهادی اجتماعی است که مسئولیت پرورش شخصیت افراد و رفع نیازهای اجتماعی را بر عهده دارد، یک نظام مستقل و جدا از جامعه نیست و با توجه به اینکه آموزش در مدرسه و جامعه جریان دارد، پیوند مدرسه با محیط بیرون علاوه بر بهبود کیفیت مواد درسی، منجر به انتقال صحیح ارزش‌ها و فرهنگ جامعه می‌شود (قربانی و جمعه‌نیا، ۱۳۹۷). از طرفی با توجه اهداف غایی آموزش و پرورش و کمبود امکانات و توانمندی‌های موجود در مدارس می‌توان گفت که قدرتمندترین مدرسه‌ها نیز به‌تنهایی نمی‌توانند تمام تجارب موردنیاز و ضروری برای رشد و کمال دانش‌آموزان را فراهم سازند. به همین دلیل باید از فرصت‌های بیرونی فراهم‌شده از سوی سایر نهادها و مؤسسات نیز بهره بگیرند تا تجارب غنی‌تر و کامل‌تری را برای دانش‌آموزان فراهم آورند. درواقع آنچه امروزه باید مورد استفاده مدارس قرار گیرد، استفاده از محیط‌های آموزشی غیررسمی است که پتانسیل ارتقاء توانمندی دانش‌آموزان در یادگیری دانش را دارند (Laherto, ۲۰۱۸). کاربرد این رویکرد در مدارس نیاز به استفاده از برنامه‌ها، تکنیک‌های یادگیری و محیط‌های متفاوت از روش‌های معمول دارد که بایست موردتوجه مدیران مدارس و رهبران آموزشی قرار گیرد (Akamca, and et al, ۲۰۱۷).

جهت پیوند دانش‌آموز و مدرسه با محیط خارج از مدرسه تلاش‌های گوناگونی صورت گرفته است و در این زمینه در سال‌های اخیر مفهوم موزه در آموزش دانش‌آموزان موردتوجه قرار گرفته است (Tural, ۲۰۱۸). همچنین براساس دومین اجلاس جهانی مرکز علوم^۱، استفاده از موزه‌ها در آموزش دانش علمی به دانش‌آموزان به‌عنوان روشی مناسب تأکید شده است (Kornelaki & Plakitsi, ۲۰۱۸). موزه‌ها نیز با توجه به اهمیت زیادی که یافته‌اند،

بازدیدکنندگان زیادی نیز پیدا کرده‌اند؛ تا جایی که می‌توان موزه‌گردی را واژه‌ای جدید دانست که به‌ویژه پس از قرن بیستم وارد حوزه علوم اجتماعی و هنری شده است (فرخی و پارساسادات، ۱۳۹۸). امروزه موزه‌ها به‌عنوان یکی از مؤسسات پیشرو در مدیریت میراث فرهنگی خدمات خود را با رویکردهای فناوری توسعه می‌دهند و تعامل بیشتری با جامعه برقرار کرده‌اند (Tolga، ۲۰۱۷). در این راستا موزه‌ها سعی دارند از طریق فعالیت‌های نمایشگاهی و همچنین فعالیت‌های آموزشی و موزه‌ای، به گروه‌های هدف از بازدیدکنندگان از جمله دانش‌آموزان مدارس نزدیک شوند تا بتوانند بهتر به اهداف ایجاد خود دست یابند (Jagosova and et al، ۲۰۱۹). همچنین در بسیاری از دوره‌های آموزشی، با مشاهده امکانات و همچنین ساختارهای موجود در موزه‌ها، مدارس با کاربست روش بازدید از موزه‌ها توسط دانش‌آموزان، از موزه‌ها به‌عنوان یک محیط یادگیری برای آموزش موضوعی خاص و دستیابی به اهداف آموزشی خود استفاده می‌کنند (Duban، ۲۰۱۹). تحقیقات نیز نشان داده است که این موزه‌ها منابع عالی تجربیات شناختی هستند که برنامه آموزشی رسمی مدارس را تکمیل و یا غنی‌سازی می‌کنند (Gkouskou and Tunnicliffe، ۲۰۱۷).

در بین سطوح مختلف در نظام آموزشی، سطح آموزش ابتدایی به نسبت سایر سطوح نظام آموزشی برای دانش‌آموزان و همچنین کل جامعه بسیار حیاتی است (Maisaroh and et al، ۲۰۱۹)؛ چرا که این سطح از نظام آموزشی سه هدف اصلی برای دانش‌آموزان این سطح دارد. اول آنکه اساس و بنیادی را برای یادگیری موضوعات اصلی فراهم می‌کند؛ دوم آنکه درک درستی از محیط و جامعه برای دانش‌آموزان ایجاد می‌کند؛ و سوم آنکه کمک می‌کند تا از طریق فعالیت‌های مختلف آموزشی و پرورشی، علاقه به وظیفه و مسئولیت اجتماعی در دانش‌آموزان تقویت شود (Arnab، ۲۰۱۸). از این رو متخصصین تعلیم و تربیت سطح آموزش ابتدایی را بسیار مهم‌تر از سایر سطوح آموزش و پرورش در نظر می‌گیرند (Singphen and et al، ۲۰۱۹). مدیران و رهبران آموزشی نیز در راستای اهداف نظام آموزش ابتدایی به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا ارزش‌ها، نگرش‌ها و مسئولیت‌هایی را که با محیطی که در آن زندگی می‌کنند آموزش داده تا دانش‌آموزان بتوانند آن‌ها را به کار ببندند (Scur and et al، ۲۰۱۶). وجود این تفکر و دیدگاه در بین مدیران و رهبران آموزشی موجب شده است که در بسیاری از کشورها بازدید از موزه به‌عنوان یک فعالیت آموزشی مناسب تعریف و توسط مدارس اجرا می‌شود. نتایج تحقیق در خصوص تأثیرات آموزشی بازدید از موزه‌ها نیز حاکی از آن است که اجرای

فعالیت‌های بازدید از موزه‌ها، از بسیاری جهات برای نظام‌های آموزشی که این فرایند را اجرا کرده‌اند نتایج مثبتی را داشته است (Ambusaidi and Al-Rabaani, ۲۰۱۹).

با همه آنچه که در خصوص اهمیت و تأثیرات موزه‌ها بر موفقیت برنامه‌های آموزش و پرورش مدارس و به صورت کلی بهبود عملکرد نظام آموزشی گفته شد بایست اشاره داشت متأسفانه آنچه که امروزه در نظام آموزشی و علی‌الخصوص مدارس ابتدایی کشور مورد توجه قرار نگرفته است، اهمیت و جایگاه موزه‌ها در فعالیت‌های آموزشی مدارس است. این عدم توجه به مسائل آموزشی مناسب در حوزه‌های اجتماعی و کاربردی، اساساً به دلیل این مجموعه عوامل است: سیاست‌های آموزشی نادرست، محیط‌های یادگیری نابسند، عدم دسترسی، روش‌های یادگیری نامناسب و کم‌بازده، مدیریت کم‌اثر، مربیان و دانش‌آموزان بی‌انگیزه (عسکری و همکاران، ۱۳۹۸). از بین عوامل فوق آنچه که مورد توجه پژوهش حاضر قرار گرفت، رویکرد مدیران و معلمان دست‌اندرکار مدارس است. دلیل این امر آن است که این دسته از افراد مسئولیت انتقال مأموریت، چشم‌انداز و ارزش‌های داخل و خارج از مدرسه بر عهده دارند (Lambert & Bouchamma, ۲۰۱۹)؛ و از طرفی نیز نقش اساسی در ایجاد سازوکار محیط‌های یادگیری مناسب در مدارس و خارج از مدارس را بر عهده دارند (Naidoo, ۲۰۱۹، Nasreen, ۲۰۱۹). به همین دلیل می‌توان بیان کرد که موفقیت در آموزش و پرورش مستلزم اقدامات چندوجهی و مناسب این افراد، به دلیل ظرفیت تأثیرگذاری بر عملکرد در سطح جامعه، مدرسه، کلاس، سایر معلمان و دانش‌آموزان است (Trinh and et al, ۲۰۱۹). بنابراین با ملاحظه تأثیری که موزه‌ها در استحکام آموخته‌های دانش‌آموزان، بهبود کیفیت مواد درسی مدارس و انتقال صحیح فرهنگ جامعه دارند و همچنین نقش فعال و یا منفعل مدیران و معلمان در این تأثیرگذاری، این پژوهش به بررسی نگرش مدیران و معلمان دبستان‌های شیراز در رابطه با اهمیت موزه به‌عنوان یک رسانه‌ی آموزشی در آموزش و پرورش دانش‌آموزان دبستانی پرداخته می‌شود. آگاهی از نتایج این تحقیق می‌تواند به بهبود نگرش مدیران و معلمان نسبت به ارزش و اهمیت آموزشی موزه‌ها کمک کند و در برقراری ارتباط قوی‌تر و سازمان‌یافته‌تر بین مدارس و موزه‌ها مؤثر واقع شود.

پیشینه پژوهش

در یک بررسی که میچی^۱ (۱۹۹۸) از ۲۸ معلم دوره متوسطه در مورد مزایای گردش علمی انجام داد نگرش مثبت و منفی معلمان را به شرح زیر بیان می‌کند: به عقیده این گروه از

1 Michie

معلمان مزایای گردش‌های علمی را می‌توان مشتمل بر مواردی مانند: دستیابی به تجارب واقعی، افزایش کیفیت آموزشی برنامه‌های درسی، بهبود ارتباط دانش‌آموزان با اجتماع، استفاده معلمان از استراتژی‌های یادگیری مشارکتی، دانست و از معایب آن نیز می‌توان به مواردی مانند: مشکلات حمل‌ونقل، هزینه، نداشتن مهارت‌های لازم معلم در تفاوت قائل شدن بین تئوری و عمل، کمبود زمان در هماهنگی برنامه‌های مدرسه، فقدان حمایت دولت از این برنامه‌ها، و عدم انعطاف برنامه درسی اشاره داشت. در مطالعه‌ای که کیسل^۱ (۲۰۰۵) درباره‌ی انگیزه معلمان ابتدایی در مراجعه به موزه و گردش‌های علمی انجام داد، انگیزه‌های معلمان در گردش‌های علمی، ذیل عناوینی مانند: ارتباط با کلاس درس و برنامه درسی، ارائه یک تجربه یادگیری، تشویق برای یادگیری مادام‌العمر، افزایش انگیزه و علاقه، قرار گرفتن در معرض تجربه‌های جدید، لذت بردن از برنامه درسی و برآورده شدن انتظارات مدرسه شناسایی و بیان شده است. هوپرگرنهیل و همکاران^۲ (۲۰۰۶) در بخشی از پژوهش خود از طریق مصاحبه با ۳۱ معلم، به بررسی دیدگاه آنان درباره‌ی ارزش موزه‌ها پرداختند و در این راستا دریافتند که ۹۰ درصد معلمان نسبت به برقراری ارتباط برنامه‌های درسی با موزه‌ها و تأثیر مثبت تعامل دانش‌آموزان با موزه‌ها در یادگیری بهتر و کشش بیشتر آن‌ها به منابع درسی، نگرش مثبتی دارند.

نتایج پژوهش ویلیام و اسپارکز^۳ (۲۰۱۱) نشان داد که از مدارس بازدیدکننده از موزه، اعتقاد دارند بازدید از موزه این ارزش‌ها و مزایا را برای دانش‌آموزان داشته است: آموزش زندگی خانوادگی، مزایای همکاری در پروژه‌های علمی، فرصت‌های ارزشمندی برای مشارکت در برنامه‌های آموزشی. تاس^۴ (۲۰۱۲) نیز در پژوهش خود به بررسی نظرات معلمان مقطع ابتدایی در مورد آموزش در موزه بدین نتیجه رسید که معلمان درباره آموزش در موزه نظرات مثبتی دارند، اما تعداد قابل‌توجهی از آن‌ها تصور می‌کردند که آموزش در موزه باید تنها در دروس تاریخی و مطالعات فرهنگی مورد استفاده شود. نتایج پژوهش یلدریم^۵ (۲۰۱۸) نیز نشان داد که در نتیجه فرایند بازدیدهای دانش‌آموزان از موزه، نگرش دانش‌آموزان بازدیدکننده نسبت اهداف آموزش و سطح یادگیری آنان در زمینه مواد درسی پیشرفت قابل‌ملاحظه‌ای مشاهده

1 Kisiel

2 Hooper-Greenhill and et al

3 Williams & Sparks

4 Tas

5 Yildirim

می‌شود. همچنین یافته‌های پژوهش اوزتمار و همکاران^۱ (۲۰۱۹) نشان داده که در نتیجه فرایندهای اجرای بازدید دانش‌آموزان از موزه‌ها، دانش‌آموزان دانش تاریخی به دست آورده‌اند، آگاهی‌های تاریخی و محلی خود را توسعه داده‌اند و از اهمیت ارزش‌های تاریخی و فرهنگی با استفاده از مقایسه گذشته و حال درک کرده‌اند. علاوه بر این آن‌ها آگاهی لازم را برای محافظت و حفظ اماکن / آثار باستانی تاریخی و فرهنگی به دست آورده‌اند. از نظر رشد اجتماعی و عاطفی، دانش‌آموزان شرکت‌کننده روابط دوستانه، مهارت‌های کار گروهی و مهارت همدلی را توسعه داده‌اند.

چارچوب نظری پژوهش

هدف موزه‌ها، تحقیق در آثار و شواهد به‌جای مانده انسان و محیط‌زیست او، گردآوری آثار، حفظ و بهره‌وری معنوی و ایجاد ارتباط بین این آثار، به‌ویژه به نمایش گذاردن آن‌ها به‌منظور بررسی و بهره‌مندی است (نفیسی، ۱۳۹۷: ۳۱). با توجه به تعریف فوق می‌توان بیان کرد که موزه‌ها سه ارزش و نقش مهم تفریحی، آموزشی و فرهنگی را بر عهده دارند که البته در عین مهم بودن جنبه تفریحی، ارزش آموزشی و فرهنگی موزه‌ها برای مدارس از اهمیت بیشتری برخوردار است. ارزش آموزشی بدین معنی است که موزه‌ها برای یادگیری شرایطی فراهم می‌کنند تا افراد بتوانند معنای زندگی شخصی خود را بسازند، انتخاب واقعی داشته باشند، با کارهای چالش‌برانگیز روبرو شوند، بر یادگیری خود کنترل داشته باشند، با دیگران همکاری کنند و در نهایت احساس مثبتی در کار خود داشته باشند (Paris and et al, ۱۹۹۸). ارزش فرهنگی نیز بدین معنی است که دانش‌آموزان با دیدن اسناد و مدارکی در مورد فرهنگ جامعه خود، درک بهتری از حال و پیشینه جامعه‌ای که به آن تعلق دارند کسب نموده و علاوه بر فرهنگ‌پذیری بهتر، به لحاظ عاطفی از اعتمادبه‌نفس بالاتری برخوردار خواهند شد (Dogan, ۲۰۱۰). از این‌رو ارزش آموزشی و فرهنگی موزه‌ها از منظر مدیران و معلمان نقش تعیین‌کننده‌ای در نیاز به بازدید را ایجاد خواهد کرد. از طرفی برای اینکه یک برنامه آموزشی در سطح مدارس با اثربخشی تمام اجرا شود، نیاز به نگرش مناسب مدیران و معلمان نسبت به عوامل درونی و بیرونی تأثیرگذار بر برنامه آموزشی مدنظر دارد (عدلی و مطلبی و رکانی، ۱۳۹۷). لذا نوع نگرش مدیران و معلمان به عوامل درونی و بیرونی مؤثر بر بازدید از موزه‌ها نیز می‌تواند اساس موفقیت یک برنامه بازدید باشد. منظور از عوامل درونی، نگرش مدیران و

معلمان در خصوص: اهداف برنامه درسی و آموزشی مقطع تحصیلی و مدرسه، نیاز معلمان و دانش‌آموزان به بازدید، ضرورت آموزشی، نیاز دانش‌آموزان و سایر عواملی است که مربوط به درون مدرسه بوده و امکان و نیاز به انجام بازدید از موزه را از نظر مدیران و معلمان الزامی می‌کند. همچنین منظور از عوامل بیرونی، نگرش مدیران و معلمان در خصوص: محدودیت‌های قانونی موجود در آموزش و پرورش و موزه‌ها، محدودیت‌های مالی، دیدگاه خانواده‌ها و جامعه، مسائل مربوط به اتفاقات غیرمترقبه و پشتیبانی قانون از برنامه آموزشی و سایر عواملی است که مدیران و معلمان آن‌ها را به‌عنوان عوامل تأثیرگذار در اجرای بازدید از موزه برای دانش‌آموزان در نظر دارند.

روش پژوهش

پژوهش حاضر براساس ملاک هدف، از نوع کاربردی و براساس ملاک نحوه گردآوری داده‌ها، توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش کلیه مدارس دولتی دخترانه و پسرانه مقطع ابتدایی شهر شیراز است که در سال تحصیلی، دانش‌آموزان خود را برای بازدید علمی به موزه‌های شهر شیراز برده بودند. با توجه به محدودیت جامعه آماری، برای انتخاب نمونه آماری از روش سرشماری استفاده و تعداد ۱۰ مدرسه که دانش‌آموزان آن‌ها از موزه‌ها بازدید داشته‌اند، به‌عنوان نمونه آماری انتخاب گردید. جهت تناسب تعداد نمونه آماری، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده تعداد ۱۰ مدرسه که فرصت بازدید برای شاگردان خود فراهم نکرده بودند و یا امکان بازدید برای آن‌ها میسر نشده بود نیز به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شد. با توجه ملاک بازدید و عدم بازدید از موزه، تعداد ۱۲۰ نفر به‌عنوان نمونه آماری پژوهش تعیین شد. مدیران مدارس و معلمان کلاس‌هایی که در یک سال تحصیلی بیشترین بازدید از موزه‌ها را داشتند در گروه «بازدید» و مدیران مدارس و معلمان کلاس‌هایی مدرسی که در یک سال تحصیلی کمترین بازدید از موزه‌ها را داشتند در گروه «عدم بازدید» قرار داده شدند.

ابزار گردآوری اطلاعات پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته‌ای بود که با هدف بررسی نگرش مدیران و معلمان مدارس در خصوص جایگاه موزه به‌عنوان یک رسانه آموزشی و فرهنگی تهیه شده بود. این پرسشنامه شامل ۴ خرده‌مقیاس (ارزش آموزشی موزه، ارزش فرهنگی موزه، عوامل درونی مؤثر بر بازدید از موزه و عوامل بیرونی مؤثر بر بازدید از موزه) و ۳۳ گویه با طیف پاسخگویی لیکرت (در پنج گزینه کاملاً موافق، موافق، بی‌نظر، مخالف و کاملاً مخالف)

تنظیم شده بود. روایی پرسشنامه طبق نظر متخصصان تأیید گردیده و پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ مطابق جدول (۱) برای کل پرسشنامه و چهار خرده مقیاس آن محاسبه و گزارش شده است.

جدول ۱: ضرایب پایایی ابزار گردآوری اطلاعات پژوهش

خرده مقیاس	تعداد گویه‌ها	مقدار آلفای کرونباخ
ارزش آموزشی موزه	۹	٪۸۴
ارزش فرهنگی موزه	۱۰	٪۷۶
عوامل درونی مؤثر بر بازدید از موزه	۹	٪۷۷
عوامل بیرونی مؤثر بر بازدید از موزه	۵	٪۷۲

یافته‌های تحقیق

برای بررسی سؤال اول تا چهارم تحقیق و مقایسه میانگین‌های به‌دست‌آمده با میانگین مورد انتظار (معیار میانگین، متوسط طیف (عدد ۳) انتخاب شده است)، از آزمون t تک گروهی استفاده شده تا میزان ارزش آموزشی و فرهنگی موزه‌ها از دیدگاه مدیران و معلمان بررسی گردد. بدین منظور شرح آن در جداول (۲) تا (۵) آمده است.

سؤال اول: آیا از دیدگاه مدیران دبستان‌های شهر شیراز، موزه‌ها به‌عنوان یک رسانه آموزشی دارای ارزش آموزشی هستند؟

جدول ۲: بررسی دیدگاه مدیران درباره ارزش آموزشی موزه‌ها

شاخص‌ها متغیر	میانگین	انحراف معیار	میزان t	سطح معناداری
ارزش آموزشی	۳۳/۱۶	۴/۲۲	۲۳/۵۳	$p < ۰/۰۰۱$

باملاحظه جدول ۲ و سطح معناداری مشخص می‌گردد که اختلاف معناداری بین میانگین به‌دست‌آمده با میانگین مورد انتظار (۱۸) وجود دارد. بنابراین می‌توان میزان ارزش آموزشی موزه‌ها از دید مدیران دبستان‌های شهر شیراز را بالاتر از سطح متوسط ارزیابی کرد.

سؤال دوم: آیا از دیدگاه معلمان دبستان‌های شهر شیراز، موزه‌ها یک رسانه آموزشی دارای ارزش آموزشی هستند؟

جدول ۳: بررسی دیدگاه معلمان دربارهٔ ارزش آموزشی موزه‌ها

شاخص‌ها متغیر	میانگین	انحراف معیار	میزان t	سطح معناداری
ارزش آموزشی	۳۳/۴۰	۴/۹۹	۳۷/۰۸	$p < ۰/۰۰۱$

نتایج مندرج در جدول ۳ و سطح معناداری نشان می‌دهد که اختلاف معناداری بین میانگین به‌دست‌آمده با میانگین مورد انتظار (۱۸) وجود دارد. بنابراین میزان ارزش آموزشی موزه‌ها از دید معلمان دبستان‌های شهر شیراز بالاتر از سطح متوسط ارزیابی می‌شود. سؤال سوم: آیا از دیدگاه مدیران دبستان‌های شهر شیراز، موزه‌ها یک رسانه آموزشی دارای ارزش فرهنگی هستند؟

جدول ۴: بررسی دیدگاه مدیران دربارهٔ ارزش فرهنگی موزه‌ها

شاخص‌ها متغیر	میانگین	انحراف معیار	میزان t	سطح معناداری
ارزش فرهنگی	۳۸/۵۳	۳/۸۵	۲۹/۸۶	$p < ۰/۰۰۱$

براساس یافته‌های موجود در جدول شماره ۴ مشخص می‌گردد که اختلاف بین میانگین به‌دست‌آمده با میانگین مورد انتظار (۲۱) معنادار است لذا می‌توان گفت از دیدگاه مدیران دبستان‌های شهر شیراز میزان ارزش فرهنگی موزه‌ها بالاتر از سطح متوسط ارزیابی شده است. سؤال چهارم: آیا از دیدگاه معلمان دبستان‌های شهر شیراز، موزه‌ها یک رسانه آموزشی دارای ارزش فرهنگی هستند؟

جدول ۵: بررسی دیدگاه مدیران دربارهٔ ارزش فرهنگی موزه‌ها

شاخص‌ها متغیر	میانگین	انحراف معیار	میزان t	سطح معناداری
ارزش فرهنگی	۳۹/۴۵	۴/۹۶	۳۲/۵۸	$p < ۰/۰۰۱$

این بخش از نتایج جدول ۵ بیانگر آن است که تفاوت میانگین به‌دست‌آمده با میانگین مورد انتظار (۲۱) معنادار است و به همین دلیل می‌توان میزان ارزش فرهنگی موزه‌ها از دید معلمان دبستان‌های شهر شیراز را بالاتر از سطح متوسط ارزیابی کرد.

به منظور بررسی سؤال پنجم تا دهم تحقیق از آزمون پارامتریک t گروه‌های مستقل استفاده شده است. تا دیدگاه مدیران و معلمان مدارس که از موزه‌ها بازدید داشته‌اند و مدیران و معلمان مدارس که از موزه‌ها بازدید نکرده‌اند درباره‌ی ارزش آموزشی و فرهنگی موزه‌ها و همچنین عوامل درونی و بیرونی مؤثر بر بازدید به موزه‌ها مقایسه شود. این یافته‌ها در جداول (۶) تا (۱۱) آمده است.

سؤال پنجم: آیا بین دیدگاه مدیران دبستان‌های شهر شیراز نسبت به ارزش آموزشی موزه تفاوت معناداری وجود دارد؟

جدول ۶: مقایسه دیدگاه مدیران مدارس درباره ارزش آموزشی موزه‌ها

گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میزان t	درجه آزادی	سطح معناداری
بازدید کرده	۲۱	۴۳/۳۳	۲/۹۲	۱/۸۲	۴۱	۰/۰۷
بازدید نکرده	۲۲	۳۲/۰۴	۴/۹۹			

چنانچه در جدول شماره ۶ مشاهده می‌شود میانگین گروه بازدیدکننده بالاتر است، اما این تفاوت به لحاظ آماری معنادار نیست. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که بین دیدگاه مدیران مدارس که از موزه‌ها بازدید داشته‌اند و مدیران مدارس که از موزه‌ها بازدید نداشته‌اند، در مورد ارزش آموزشی موزه‌ها تفاوت معناداری وجود ندارد.

سؤال ششم: آیا بین دیدگاه معلمان دبستان‌های شهر شیراز نسبت به ارزش آموزشی موزه تفاوت معناداری وجود دارد؟

جدول ۷: مقایسه دیدگاه معلمان درباره ارزش آموزشی موزه‌ها

گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میزان t	درجه آزادی	سطح معناداری
بازدید کرده	۳۵	۳۳/۹۴	۴/۵۱	۰/۸۶۶	۷۵	۰/۳۸
بازدید نکرده	۴۲	۳۲/۹۵	۵/۳۶			

بر طبق این قسمت از نتایج می‌توان نتیجه گرفت که به لحاظ ارزش آموزشی موزه‌ها، میان دیدگاه معلمان مدارس که از موزه‌ها بازدید داشته‌اند (علیرغم میانگین بالاتر) و دیدگاه معلمان مدارس که بازدید نداشته‌اند تفاوت معناداری وجود ندارد.

سؤال هفتم: آیا بین دیدگاه مدیران دبستان‌های شهر شیراز نسبت به ارزش فرهنگی موزه تفاوت معناداری وجود دارد؟

جدول ۸: مقایسه دیدگاه مدیران مدارس درباره ارزش فرهنگی موزه‌ها

گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میزان ^۲	درجه آزادی	سطح معناداری
بازدید کرده	۲۱	۳۸/۸۰	۳/۳۵	۰/۴۵۳	۴۱	۰/۶۵
بازدید نکرده	۲۲	۳۸/۲۷	۴/۳۳			

طبق یافته‌های مندرج در جدول شماره ۸ میانگین مدیران مدارس گروه بازدیدکننده بالاتر است اما تفاوت میان دیدگاه مدیران مدرسی که از موزه‌ها بازدید داشته‌اند و مدرسی که بازدید نداشته‌اند در مورد ارزش آموزشی موزه‌ها معنادار نیست.

سؤال هشتم: آیا بین دیدگاه معلمان دبستان‌های شهر شیراز نسبت به ارزش فرهنگی موزه تفاوت معناداری وجود دارد؟

جدول ۹: مقایسه دیدگاه معلمان درباره ارزش فرهنگی موزه‌ها

گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میزان ^۲	درجه آزادی	سطح معناداری
بازدید کرده	۳۵	۴۰/۲۸	۳/۲۵	۱/۳۴	۷۵	۰/۱۸
بازدید نکرده	۴۲	۳۸/۷۶	۵/۹۹			

چنانچه در جدول شماره ۹ مشاهده می‌شود باوجود بالاتر بودن میانگین معلمان مدارس بازدیدکننده از ارزش فرهنگی موزه‌ها، دیدگاه این گروه از معلمان با دیدگاه معلمان مدرسی که بازدید نداشته‌اند تفاوت معناداری ندارد.

سؤال نهم: آیا بین دیدگاه مدیران و معلمان دبستان‌های شهر شیراز، نسبت به عوامل درونی مؤثر بر بازدید از موزه‌ها تفاوت معناداری وجود دارد؟

جدول ۱۰: دیدگاه کل مدیران و معلمان مدارس درباره عوامل درونی مؤثر بر بازدید از موزه‌ها

گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میزان ^۲	درجه آزادی	سطح معناداری
بازدید کرده	۵۶	۳۱/۸۷	۴/۱۹	۲/۷۶	۱۱۸	۰/۰۰۷
بازدید نکرده	۶۴	۲۹/۳۷	۵/۵۱			

طبق نتایج ذکرشده در جدول شماره ۱۰ می‌توان نتیجه گرفت که میانگین گروه بازدیدکننده بالاتر است و بین دیدگاه کل مدیران و معلمان مدارس که به موزه‌ها مراجعه کرده‌اند و مدیران و معلمان مدارس که به موزه‌ها مراجعه نکرده‌اند، درباره‌ی عوامل درونی مؤثر بر بازدید از موزه‌ها مؤثر تفاوت معناداری وجود دارد.

سؤال دهم: آیا بین دیدگاه مدیران و معلمان دبستان‌های شهر شیراز، نسبت به عوامل بیرونی مؤثر بر بازدید از موزه‌ها تفاوت معناداری وجود دارد؟

جدول ۱۱: دیدگاه مدیران و معلمان مدارس درباره عوامل بیرونی مؤثر بر بازدید از موزه‌ها

گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میزان t	درجه آزادی	سطح معناداری
بازدید کرده	۵۶	۱۶/۱۴	۳/۴۲	۰/۹۰۳	۱۱۸	۰/۳۶
بازدید نکرده	۶۴	۱۵/۵۶	۳/۵۸			

چنانچه در جدول شماره ۱۱ مشاهده می‌شود با وجود بالاتر بودن میانگین گروه بازدیدکننده، بین دیدگاه مدیران و معلمان مدارس که به موزه‌ها مراجعه کرده‌اند و مدیران و معلمان مدارس که به موزه‌ها مراجعه نکرده‌اند، درباره عوامل بیرونی مؤثر بر بازدید از موزه‌ها تفاوت معناداری وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

نظام آموزش و پرورش در هر کشوری از نظام‌های مهم اجتماعی است و از رسالت‌های آن، انتقال صحیح ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها و همچنین میراث فرهنگی و تجارب بشری به نسل‌های آینده است. در این میان مدارس به‌عنوان رکن اساسی سازمان آموزش و پرورش رسمی سعی در تحقق اهداف فوق دارند. یکی از راه‌هایی که مدارس می‌توانند ارزش‌ها، نگرش‌ها و میراث فرهنگی را منتقل کنند، اهمیت و توجه به موزه‌ها است. چراکه موزه‌ها مجموعه‌هایی هستند که در آموزش دانش‌آموزان نقش گسترده‌ای دارند و استفاده از آن‌ها به‌عنوان فضایی برای یادگیری و تکمیلی برای مدرسه می‌تواند کمبود امکانات، مواد و منابع دیداری و شنیداری را جبران کند. چنانچه با بررسی نتایج به‌دست‌آمده از سؤال اول تا چهارم پژوهش حاضر مشاهده می‌شود که مدیران و معلمان نیز بر اهمیت آموزشی و فرهنگی موزه‌ها در مدارس واقف هستند و استفاده از آن‌ها را به‌عنوان مکمل مواد درسی در بهبود کیفیت و افزایش کارایی در فرایند یاددهی و یادگیری

بسیار مؤثر می‌دانند که این نتیجه با نتایج پژوهش میچی (۱۹۹۸)، کیسل (۲۰۰۵)، هوپرگرنهیل و همکاران (۲۰۰۶)، ویلیام و اسپارکز (۲۰۱۱) و تاس (۲۰۱۲) همسویی دارد. در تبیین نتایج بررسی سؤالات فوق می‌توان گفت که معلمان و مدیران نسبت با بازدید از موزه‌ها نگرش مثبتی داشته و بازدیدها دانش‌آموزان از موزه‌ها را دارای ارزش آموزش و فرهنگی می‌دانند. وجود این نگرش مثبت به ارزش آموزشی و فرهنگی موزه برای معلمان و مدیران، بی‌شک فرصت و سرمایه بسیار مناسبی برای انجام برنامه‌های ارتباط مدارس و موزه‌ها خواهد بود؛ که این ارتباط مؤثر میان مدرسه و موزه می‌تواند تجارب آموزشی و فرهنگی دانش‌آموزان را نیز بهبود بخشد (Marcus, ۲۰۰۸).

از سوی دیگر با بررسی یافته‌های حاصل از سؤالات پنجم تا هشتم این پژوهش می‌توان بیان کرد که بین دیدگاه مدیران و معلمان مدرسی که از موزه‌ها بازدید داشته‌اند و مدیران و معلمانی که بازدید نداشته‌اند در خصوص ارزش آموزشی و ارزش فرهنگی تفاوت معناداری وجود ندارد. شاید یکی از دلایل رد این فرضیه‌ها این است که بازدید دانش‌آموزان از موزه دارای اهداف و برنامه خاصی نبوده و این خود موجب چنین نتیجه‌ای شده است. برای اثربخشی بازدید از موزه به‌عنوان یک برنامه آموزشی بایست هر بازدید با هدف آموزشی خاصی صورت گیرد و بازدیدکنندگان نیز با هدف از بازدید آشنا شوند و در پایان نیز از بازدید صورت گرفته ارزیابی مناسبی انجام پذیرد. درواقع آنچه که الزام آن بیش‌ازپیش احساس می‌شود ارتباط بین موزه و مدرسه است و زمانی که این ارتباط به شکل صحیح صورت پذیرد نتایج بسیار مطلوبی را برای بازدیدکنندگان در پی خواهد داشت. در این خصوص گریفین^۱ (۲۰۰۴) نیز بیان می‌کند که ایجاد ارتباط بین مدرسه و موزه موجب یادگیری روشن، واقعی و پیوسته شده و تجربه یادگیری لذت‌بخشی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند.

نتایج حاصل از سؤال نهم پژوهش نشان داد که بین دیدگاه مدیران و معلمان مدرسی که در سال چندین مرتبه برنامه مراجعه دانش‌آموزان به موزه‌ها را فراهم می‌کنند؛ و دیدگاه مدیران و معلمان مدرسی که در طول سال تحصیلی مراجعه‌ای به موزه‌ها نداشته‌اند، درباره عوامل درونی مؤثر بر بازدید از موزه‌ها تفاوت معناداری وجود دارد. در این خصوص می‌توان بیان کرد با اینکه مدارس از اهمیت آموزشی و فرهنگی موزه‌ها اطلاع دارند؛ اما عواملی در درون مدرسه وجود دارد که مانع از مراجعه آن‌ها به موزه‌ها می‌شود. شاید از دلایل اصلی بی‌توجهی به موزه‌ها و نادیده

1 Griffin

گرفتن نقشی که در آموزش و پرورش دانش‌آموزان دارد این باشد که با وجود رسانه‌های دیداری و شنیداری پیشرفته نیازی به صرف وقت و هزینه برای مراجعه به موزه‌ها احساس نمی‌شود و در این خصوص سیستم مدیریتی آموزش و پرورش ارتباط با موزه‌ها را تشویق و حمایت نمی‌کند. از سوی دیگر برهم خوردن برنامه رسمی مدارس و همچنین نگرانی از ایمنی و سلامت دانش‌آموزان در مسیر، ملال‌آور و خسته‌کننده بودن فضای کنونی موزه‌ها برای دانش‌آموزان از دیگر عواملی است که مانع بازدید مدارس از موزه‌ها می‌شود؛ همچنان که گریفین^۱ (۱۹۹۴) و اولسون^۲ (۱۹۹۹) اعتقاد دارند، با اینکه موزه فرصت مناسبی برای تعامل اجتماعی ارائه می‌دهد اما مانع بزرگی برای یادگیری در طول گردش علمی است؛ چرا که اغلب در موزه‌ها استراتژی تدریس نامناسب تحمیل می‌شود. میچی (۱۹۹۸) دریافت که معلمان به علت کمبود وقت و تدارکات مورد نیاز، تمایل چندانی برای آماده‌سازی مواد برای گردش علمی ندارند. کارتر (۲۰۰۱) بیان می‌کند که، یادگیری به وسیله موزه برای معلمان محدودیت‌هایی مانند: برداشته‌ها و انتظارات شخصی، کنترل برنامه درسی، نیاز به توجه و کنترل بیش از حد دانش‌آموزان در طول گردش علمی و ... را در بر دارد. نتایج حاصل از سؤال دهم پژوهش نشان داد که بین دیدگاه مدیران و معلمان مدرسی که از موزه‌ها بازدید کرده‌اند، درباره عوامل بیرونی مؤثر بر بازدید از موزه‌ها با دیدگاه مسؤولین مدرسی که مراجعه نداشته‌اند تفاوت معناداری وجود ندارد. شاید یکی از دلایل رد این فرضیه این باشد که مدارس بر حسب احساس نیاز نسبت به برنامه‌ریزی برای گردش علمی اقدام می‌کنند، بنابراین تصمیم‌گیری در مراجعه و یا عدم مراجعه به موزه‌ها در اختیار مدارس است. با توجه به نتایج به دست آمده از سؤالات پژوهش، می‌توان گفت امروزه اهمیت آموزشی و فرهنگی موزه‌ها اهمیت بسیاری دارد، اما عواملی چون صرف وقت و هزینه، عدم برنامه‌ریزی صحیح، نگرانی از ایمنی و سلامت دانش‌آموزان مانع از برقراری ارتباط صحیح و مؤثر میان موزه و مدرسه می‌شود. پیشنهاد می‌شود با برنامه‌ریزی دقیق‌تر، تشویق و حمایت همه‌جانبه مراجع ذی‌ربط و قائل شدن ارزش و اهمیت بیشتر نسبت به موزه‌ها، مدارس در انتقال و استفاده مفید از میراث فرهنگی بهره‌مند شوند.

1 Griffin

2 Olson

منابع

- عدلی، فریبا؛ مطلبی ورکانی، ابوطالب. ۱۳۹۷. «درک مدیران مدارس از ماهیت و کارکرد تخصصی و حرفه‌ای خود». فصلنامه مدیریت مدرسه، ۶ (۲): ۱۹-۳۹.
- عسکری، مهدی؛ الهی منش، محمدحسن؛ پریزاد، رضا. ۱۳۹۸. «مقایسه سیاست‌گذاری آموزشی ایران و ژاپن در مقطع ابتدایی». فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۹ (۳۰): ۱۱۳-۱۳۲.
- علاقه بند، علی. ۱۳۹۴. «جامعه‌شناسی آموزش و پرورش». تهران: نشر روان.
- فرخی، میثم؛ پارسا سادات، سیده کبری. ۱۳۹۸. «چگونگی موزه گردی دانشجویان دختر دانشگاه های تهران (مورد مطالعه: موزه‌های شهر تهران)». فصلنامه فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۳۰، ۱۰۱-۱۱۸.
- قربانی، علیرضا؛ جمعه نیا، سکینه. ۱۳۹۷. «نقش عوامل اجتماعی (خانواده، مدرسه و گروه همسالان) در جامعه‌پذیری دانش‌آموزان استان گلستان». فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۹ (۲)، ۱۱۳-۱۲۸.
- نفیسی، نوشین دخت. ۱۳۹۷. «موزه‌داری». تهران: انتشارات سمت.
- Akamca, G.O. Yildirim, R. G. Ellez, A. M. (2017) An Alternative Educational Method in Early Childhood: Museum Education. *Educational Research and Reviews*, 12 (14): 688-694.
- Ambusaidi, N.A. Al-Rabaani, A.H. (2019) The Efficiency of Virtual Museum in Development of Grade Eight Students' Achievements and Attitudes towards Archaeology in Oman. *International Journal of Educational Research Review*.4 (4): 496-503
- Arnab, K. (2018) Blended Learning in Indian Elementary Education: Problems and Prospects. *Journal of Online Learning Research*, 4 (2): 199-227.
- Dogan, Y. (2010) Primary School Students' Benefiting From Museums With Educational Purposes, *International Journal of Social Inquiry*, (3): 137-164.
- Duban, N. (2019) The Opinions of Primary School Teachers Regarding to the Use of Museums in Science Courses. *Journal of Education and Training Studies*, 7 (2):111-119.
- Gkouskou, E. Tunnicliffe, S.D. (2017). Natural History Dioramas: An Opportunity for Children to Observe Science in Action in a Moment of Time. *Science Education International*, 28 (2): 97-103.
- Griffin, J. (1994) Learning to Learn in Informal Settings. *Research in Science Education*, 24: 121-128.
- Griffin, J. (2004) Research on Students and Museums: Looking More Closely at the Students in School Groups, *Wiley Inter Science*, 12: 59-70.

- Hooper-Greenhill, E. Dodd, J. Gibson, L. Phillips, M. Jones, C. Sullivan, E. (2006) *What did you learn at the museum today? Second study Evaluation of the outcomes and impact of learning through the implementation of the Education Program Delivery Plan across nine Regional Hubs*, Museums, Libraries and Archives Council (MLA), London.
- Jagosova, L. Kirsch, O. Tisliar, P. (2019) The Potential of Museums in the Mediation of Science and Technology. Museum Presentation and Education on the Example of the Technical Museum in Brno (Czech Republic). *European Journal of Contemporary Education*, 8 (1): 240-253.
- Kisiel, J. F. (2005). Understanding Elementary Teacher Motivations For Science Fieldtrips, *Science Education*, 89(6): 936-955.
- Kornelaki, A. Plakitsi, K. (2018) Thunderbolt Hunt. Educational Program for Students from 5 to 9 Years Old in the Archaeological Museum of Ioannina. *World Journal of Education*, 8 (4): 87-101.
- Laherto, A. (2018) Research-Based Exhibition Development: Illustrating the Invisible Nanoworld. *LUMAT: International Journal on Math, Science and Technology Education*, 6 (2): 103-125.
- Lambert, M. Bouchamma, Y. (2019) Leadership Requirements for School Principals: Similarities and Differences between Four Competency Standards. *Canadian Journal of Educational Administration and Policy*, 188: 53-68.
- Maisaroh, S. Slamet, P.H. Hadi, S. (2019) The Budget Planning Determinant Factors at State Primary Schools in Yogyakarta Province. *International Journal of Instruction*, 12 (2): 353-368.
- Marcus, A. S, (2008) Rethinking Museums' Adult Education for K-12 Teachers, *Journal of Museum Education*, 33 (1): 55-78.
- Michie, M. (1998) *Factors influencing secondary science teachers taking field trips*, Darwin: Northern Territory Department of Education.
- Naidoo, P. (2019). Perceptions of Teachers and School Management Teams of the Leadership Roles of Public School Principals. *South African Journal of Education*, 39 (2): 1-14.
- Nasreen, A. (2019). The World of a School Principal: A Qualitative Study of Secondary School Principals' Selection, Capability, and Current Practices in the Province of Punjab. *Bulletin of Education and Research*, 41 (2): 161-179.
- Olson, J. K. (1999) *A qualitative analysis of the field trip experience: A formal trip in an informal setting*, Paper presented at the National Association for Research in Science Teaching Annual Meeting, Boston.
- Paris, S. G. Yambor, K. M. Packard, B. (1998) Hands- on Biology: A Museum- School-University Partnership For Enhancing Students' Interest and Learning in Science, *The Elementary School Journal*, 98 (3): 267- 289.
- Scur, L. Scopel, J.M. Vons, P.C.O. (2016) The Natural Science Museum goes to School. *Scientia cum Industria*. 3 (3): 123-126.
- Singphen, T. Poopayang, P. Siphai, S. Charoensuk, P (2019) Strategic Leadership Factors of School Administrators Influencing the Effectiveness of Small-Sized Schools. *International Journal of Educational Administration and Policy Studies*, 11 (3): 20-28.
- Tas, A. M. (2012) Primary-Grade Teacher Candidates' Views on Museum Education. *US-China Education Review A*, 6: 606-612.

- Tolga C. (2017) Information Management Education for Museums: Analysis of Undergraduate Students at Hacettepe University Department of Information Management. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 57(2): 796-821.
- Trinh, T.P.T. Pham, T.V. Cao, H.T. Nguyen, T.T. Nghiem, T.T. Tran, T. (2019). The Profile of Professional Standards for Secondary School Principals in Vietnam. *International Journal of Education and Practice*, 7 (4): 310-323.
- Tural, A. (2018) Metaphors of Social Studies Teacher Candidates on Museum Concept. *Journal of Education and Training Studies*, 6 (4): 32-37.
- Uztemur, S. Dinc, E. Acun, I. (2019) Teaching Social Studies in Historic Places and Museums: An Activity Based Action Research. *International Journal of Research in Education and Science*, 5 (1): 252-27.
- Wambugu, P.W .Stutchbury, K .Dickie, J. (2019) Challenges and Opportunities in the Implementation of School-Based Teacher Professional Development: A Case from Kenya. *Journal of Learning for Development*, 6 (1): 76-82.
- Williams, P.H. Sparks, J. (2011) Collaborative Inquiry at a Children's Museum: Benefits for Student Learning, Museum Outcomes, and Faculty Scholarship. *Journal of Public Scholarship in Higher Education*, 1:31-46
- Yildirim, H. I. (2018) The Impact of Out-of-School Learning Environments on 6th Grade Secondary School Students Attitude towards Science Course. *Journal of Education and Training Studies*, 6 (12): 26-41.